

Rusínová, Eva

[Canis, Jan Jakub. Knížka o studiu práva]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1989-1990, vol. 38-39, iss. D36-37, pp. 118-119

ISBN 80-210-0205-0

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107972>

Access Date: 06. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Kopeckého výbor (i když vydavatel ponechal stranou hry Pavla Kyrmežera a Jiřího Tesáka Mošovského — zřejmě s ohledem na rozsahové možnosti edice a především proto, že skladby připomenutých autorů jsou dostupné v vydání Mileny Cesnakové-Michalcové z 50.—70. let našeho století) umožňuje dnešním čtenářům, aby si utvořil opravdu plastický obraz české dramatické tvorby renesančního období. Ta je zde představena ve své tematické i žánrově rozrůzněnosti (biblické drama, světské hry z vesnického i městského prostředí), s různou mírou divadelnosti (kolísající od literárního dialogu až po skutečný tvar dramatický), ve svém sepětí s domácím dramatem doby předhusitské (patrně je zvláště ve hře Šimona Lomnického), v četných vazbách k soudobé dramatické evropské (hlavně německé i polské) a se svým vlivem na další vývoj českého dramatu (především na polodivovou tvorbu pobělohorské doby).

Přes připomenutou pestrost skladeb a různou provenienci zdrojů, z nichž větší jejich část čerpala, vykazují hry pojaté do výboru řadu shodných rysů. Snad nejmarkantnější je jejich velká otevřenost vůči soudobému světu. V Tragedii aneb Hře žebračů, v Selském masopustu i v dalších skladbách (včetně her s náměty převzatými z bible) je pozoruhodné množství konkrétních detailů obrazějících skutečný soudobý život na venkově i ve městě, cenných zvláště pro kulturní historii, etnografi a folkloristiku. Nejde však jen o jednotlivé tematické prvky. Rovněž ideová problematika her i autorský přístup k ní svědčí o tom, že české drama doby renesanční nejen obrazilo soudobou skutečnost, ale také spoluvytvářelo tehdejší duchovní klima založené na vědomí potřebnosti koexistence v složitě diferencovaném celku.

Alespoň připomenutí zaslouhuje pořadatelova intence, vyjádřená v samém začátku vydavatelských poznámek. Není bez zajímavosti, že Jirečkova edice (Staročeské divadelní hry I, 1878), pořízená v době, kdy historismus patřil k výrazným rysům českého myšlení, byla motivována záměry výhradně učeneckými. Naproti tomu Kopeckého výbor vychází v situaci, kdy řada skutečností se zdá svědčit, že v duchovní sféře dnešní dominuje — nejen povrchově — ahistorismus, a přece vydavatel svou publikaci spojuje s širšími aspiracemi: „Cílem této knihy je zpřístupnit dnešnímu čtenáři významná dramatická díla z období renesance a dát tím podnět k jejich dalšímu zkoumání a eventuálně i k moderním divadelním adaptacím“ (s. 337). Předpoklad možnosti, že se výbor setká s aktivním ohlasem i u dnešních divadelníků, není v tomto případě z oblasti zbožných přání; k sympatickým rysům Kopeckého spisu patří mj. i to, že se nespokojuje výkladem editovaných textů jako jevů literárněhistorických, ale stopuje rovněž jejich inspirativní přitažlivost pro moderní umění a její doklady nachází v tvorbě E. F. Buriana, O. Máchy i v umění naší přítomnosti.

Karel Palas

Jan Jakub Canis: Knížka o studiu práva. Blok, Brno 1986, 24 s.

Za jeden z nejnáměšších a nevýznamnějších objevů v dějinách lidstva považujeme knihtisk. Přispěl nejen k rychlejšímu a většímu rozvoji vědy a vzdělání, ale napomáhal i snazšímu styku širokého okruhu čtenářstva s literárními hodnotami. Již z předchozích století jsou doloženy pokusy Číhanů o mechanické rozšíření textů. Teprve však 15. století, nesoucí s sebou rozmach hospodářský a kulturní spojený s rozkvětem vrstvy měšťanstva, zvýšilo úsilí o levnější a rychlejší rozmnožování jak textů denní potřeby, tak textů uměleckých a vědeckých. Guttenbergův vynález se klade do období kolem roku 1445.

Jednou z příznivých podmínek poměrně rychlého rozšíření knihtisku v Čechách a na Moravě byl rozvoj školství, zvláště ve městech, a s ním spojený růst počtu čtení schopných jedinců. Po Plzni a Vimperku knihtisk zakotvil i na Moravě. Průkopníkem moravského knihtisku se stalo Brno (v Praze se začalo tisknout o rok později v roce 1487). Dne 7. října 1486 zde byla vytištěna, pravděpodobně tiskaři Matthiasem Preinleinem a Konradem Stahelem, první kniha na Moravě, Agenda Olomucensis. Ani Preinlein, ani Stahel nebyli začátečníky v černém umění. Svě vědomosti a dovednosti si do Brna přinesli ze svých předchozích působišť, zejména z renesančního Benátek. Tisky, které produkovala brněnská tiskárna v prvotiskovém období (do roku 1500), jsou buď německé, nebo latinské. Tato evropská univerzálnost svědčí o zhotovování tisků na zakázku institucí z jiných blízkých kulturních center, kde se knihtisk ještě neuchytil.

K 500. výročí brněnského knihtisku vybral a doslovem opatřil Milan Kopecký traktát Jana Jakuba Canise *De modo in iure studendi libellus*, vytištěný v Brně roku 1488. Přepis tohoto latinského humanistického spisku a jeho první překlad pořídila Jana Nechutová. Tak se v edici paralelně objevují vybrané pasáže originálního textu a jeho českého překladu. Již z názvu je patrné, že ani tento světský naučný text (návod pro nastávající studenty práv) italského právníka, přednášejícího na univerzitě v Padově, nebyl určen pro potřeby Brna, kde v té době univerzita neexistovala. Z tohoto faktu vychází i jedna ze dvou otázek, které v doslovu Milan Kopecký položil: Komu byl tisk určen? Kopecký předpokládá objednávku blízkých univerzitních měst (Bratislava, Krakova, Vídň), kde se tehdy netisklo. Druhá otázka zní: Jak se Canisův text do Brna dostal? Zde nabízí

řadu hypotéz: Přinesli jej studenti studující v Itálii, zalíbilo se Preinleinovi a Stahelovi typografické vybavení knihy a vzali ji s sebou do nového působiště, nebo se spis dostal do Brna oklikou přes královský dvůr v Budíně, kde žili čeští vzdělanci? Můžeme doufat, že další studium brněnských prvotisků, dlouho opomíjených pro jejich „nenárodní“ charakter, přinese určitější odpověď.

Zásluhou grafické úpravy má čtenář možnost nejen se seznámit s obsahem traktátu, ale prohlédnout si i reprodukci jednoho z nejhezčích brněnských prvotisků, ze kterých je patrná Stahelova-Preinleinova dlouholetá tiskařská praxe.

Tato drobná publikace, vydaná v roce 500. výročí brněnského knihtisku, vyšla pouze v omezeném nákladu jako neprodejný propagační tisk, což znesnadňuje široké čtenářské obci se s ním seznámit. Nejen „studenti práva“ by patrně uvítali další vydání Canisova i dnes v mnohém aktuálního traktátu, pokud možno v jeho plném znění.

Eva Rusínová

Slovenský Dekameron, takzvaný větší. Zostavil a spracoval **Jozef Minárik.** Tatvan, Bratislava 1987, 242 s.

V posledních letech bylo na Slovensku vydáno mnoho památek starší slovenské literatury. Zásluhu o tuto ediční explozi má především Jozef Minárik, docent filozofické fakulty v Bratislavě. Z jeho edic uplynulého desetiletí jmenuji alespoň *Veselé príbehy a výroky* od Josefa Ignáce Bajzy (1978), *Amor diktoval, lásku spisoval* (1979), *Po chodníčkoch kamenných, po cestičkách krvavých* (1980), *Slovenský Dekameron, takzvaný menší* (1980), *Rímske príbehy* (1981) a *Sanopašnou violu da gamba* (1984). Jde o literaturu dochovanou v rukopisech i tiscích, zčásti veršovanou, zčásti prozaickou. Poslední edicí tohoto druhu je kniha uvedená v záhlaví recenze.

S „menším“ Dekameronom má „větší“ mnoho společného: originální úvod, rozdělení rozprávek do deseti dní, osobu vypravěče, prozaickou formu, humorné ladění, rozvernou tematiku milostnou, pijanskou, dobrodružnou i poučnou a pramenné východiško. Pod boccacciovský název zařadil Minárik do obou knih rozprávky ze širokého časového rozpětí — od 15. do 19. století. Vytvořil tak dodatečně analogii světové knihy italské renesance. Na rozdíl od Boccacciových deseti vypravěčů je zde však vypravěč jeden: vtipný mnich Atanázius, který z různých zásuvek své obrovské skříně vytahuje celky se shodnou tematikou. Uvedená Minárikova literární fikce souvisí s existencí literáta a veselého vypravěče toho jména, který v 17. století na Slovensku působil.

Z hlediska české literatury je kniha cenná pro řadu stejných nebo podobných témat a motivů vyskytujících se v naší rozprávkové literatuře od překladu Gest Romanorum až hluboko do 19. století. Tak např. 9. povídka na s. 86 je totožná s látkou povídky B. Němcové *Chytrá horákyňe*. Tato literatura, patřící hlavně k žánrům exempla, bajky, novely, se zřejmě stěhovala z klášterních i světských ohnisek francouzsko-italsko-německých k západním Slovanům a ovlivnila rozvoj jejich domácí zábavné tvorby. Avšak na rozdíl od Poláků, jejichž „dawna facecja“ se od padesátých let těší velkému badatelskému a edičnímu zájmu, a na rozdíl od Slováků, kteří si z roztroušených pramenů sestavili několik souborů, můžeme se my prokázat pouze několika náběhy. Pomineme-li průkopnické pokusy z 19. století V. B. Nebeského a B. V. Spiessie, musíme uvést především Václavkovy *Historie utěšené a kratochvilné* (1941), Grundovy *Kratochvilné rozprávky renesanční* (1952) a Kopeckého *Komu ženu svou poručiti a jiné kratochvilné rozprávky* (1986). Jen z těchto edic lze poznat, kolik materiálů zůstalo zatím stranou. Václavek a Grund pořídili pouze výběry z rozsáhlé produkce, Kopecký vydal jen druhou část Prostějovského sborníku (vydání by si jistě zasloužila i ta první). Bohatou studnici této rozprávkové literatury jsou i postily, v nichž najdeme množství exemplů, jak před časem naznačil výbor Kopeckého ze čtyř homiletiků pod názvem *Starší slezští kazatelé* (1970).

V případě Dekameronu se Minárik neobával různorodosti pramenů a ani přejímání materiálů ze svých předchůzců. A tak čerpá z Římských příběhů a z Historie sedmi mudrců z poloviny 15. století a pak až ze spisů druhé poloviny 18. století, tj. ze spisů J. Fándlyho, J. I. Bajzy, J. Sekáče i z anonymních děl Kúsky kleriků pro zábavku laiků, Ostrovtipné nápady a veliké cigánství i hádky, Chyrost, opovázlivost, ale i vyvýšenost jistého synka Imre řečeného, a dokonce i z autorů 19. století J. Jamricha ml., J. Francisciho, L. Reusse, S. Tomáška a S. Czambla. Svě prameny uvádí Minárik souhrnně na závěr, nikoli však u jednotlivých rozprávek, což neprospívá orientaci ani dalšímu bádání. To je ovšem vysvětlitelné z Minárikovy ediční metody.

Není to metoda vědecká v pravém slova smyslu. Minárik původní text různě upravuje, tj. jazykově a stylově, ale také jej zkracuje a přeskupuje i doplňuje či rozšiřuje pasážemi odjinud převzatými. Některé texty musel přeložit do nové slovenštiny z latiny. Jeho knihy nejsou kritickými edicemi starých textů, ale jejich pronikavou úpravou pro dnešního čtenáře. Minárik zapojuje starou literaturu do nově mnohem těsněji než editoři čeští (a polští) a staví ji vedle současné novelistiky, nikoli do jejího protikladu, kam se stará tvorba dostává při tradičním respektování jazykové a stylové stránky.